

beslissing moet even conscientieus wezen. Zoo dikwijls blijft men dan weifelen — zóó weifelen, dat het een last wordt — over zaken die het, objectief, volstrekt niet verdienen. Nu weet ik niet, of ik mij niet alles wat moeilijker heb gemaakt door den wensch om mijne gewoonte, om des avonds geen zwaar werk te doen, te kunnen behouden. Maar dit heeft hygiënisch zoo groote voordeelen. Bijna altijd deed ik mijn werk voor het eten af. Maar ik moet hierbij voegen dat ik moeilijke vragen altijd in de gedachten hield en vooral 's morgens na het ontwaken daarover mijne meening vestigde.

„Wat voor mij persoonlijk de onaangename zijde der betrekking was, hetgeen ik eerst na het ontslag recht gevoelde, is het gemis aan geestelijke vrijheid. 't Is een soort dwangarbeid, zich dag uit dag in, jaar uit jaar in, met zaken bezig te houden, die men uit eigen beweging nooit zou ter hand nemen.”

Zeer kalm, opgewekt en voortdurend rookend, had de oud-minister zich laten ondervragen. De heer Van Houten schuift, zooals trouwens bekend is, zijne meening niet onder stoelen en banken en nu hij ééns voor ons ging poseeren, wilde hij blijkbaar dat het portret gelijkend zou zijn. Overigens geloof ik niet dat iemand zich van den heer Van Houten, wat zijn uiterlijk aangaat, een zelfs maar eenigszins behoorlijk denkbeeld kan vormen uit de bekende afbeeldingen en caricaturen. Zijne groote bonhomie heeft men in die afbeeldingen haast overal door hoekige scherpte en heerschzucht vervangen, welke zijn gelaatstrekken volstrekt niet uitdrukken. Evenmin vindt men die op vroegere portretten, hoewel zijn tegenwoordig uiterlijk daarin soms haast niet terug te vinden is.

Ik heb bij vorige gelegenheden al eens gezegd, waarom ik mij in 't algemeen onthoud van het weergeven van den indruk welke een „geïnterviewde” persoon op mij gemaakt heeft. Daarvan zal ik mij ook nu onthouden.

Doch ik kan niet laten, op één punt een uitzondering te maken . . . of, misschien op twee.

Ik heb van Mr. van Houten den indruk gekregen, dat hier vóór mij zat iemand van eene zeer zeldzame geestkracht, iemand die, zonder enig buiten-materialistisch geloof en na een tijd van tegenspoed als hij nu pas heeft beleefd, volkomen blijmoedig en onverstoord is gebleven, niets van zijn evenwicht heeft verloren.

En dan heb ik door Mr. van Houten ook den indruk gekregen van een individualisme, zóó ongebreideld, dat het mij haast onrustbarend leek. Mij dunkt dat veel schijnbaar tegenstrijdigs in de houding van den heer van Houten te verklaren is uit de tegenstelling tusschen de socialistische dwang-tendenzen van onze hedendaagsche sociale politiek en zijn eigen anarchistische tendenzen. Socialistisch en anarchistisch . . . voor zoover men twee stelsels door hun uitersten kan doen vertegenwoordigen.